

**PROGRAM RADA
SA FINANSIJSKIM PLANOM
"MOŽURA" d.o.o. BAR
ZA 2024. GODINU**

Bar, novembar 2023. godine

S A D R Ž A J

I OSNOVE ZA IZRADU PLANA I PROGRAMA RADA	3
II UVOD I STRATEŠKI PRAVCI UPRAVLJANJA OTPADOM	3
III OPŠTI PODACI O DEPONIJI	5
IV PLAN BUDUĆIH PRAVACA RAZVOJA SANITARNE DEPONIJE MOŽURA	9
V OPERATIVNI PLAN RADA	21
VI OPERATIVNI PROGRAM POSLOVANJA ZA 2024. GODINU	22
VII RESURSI "MOŽURA" DOO – MATERIJALNO TEHNIČKA OPREMLJENOST	24
VIII FINANSIJSKI PLAN	26
IX PRAVCI BUDUĆIH DJELOVANJA - MISIJA, VIZIJA I CILJEVI	29
X ZAKLJUČAK	31

Prilog:

Odluka Skupštine Društva

MOŽURA D.O.O.
regionalna sanitarna deponija

„MOŽURA“ D.O.O.
za upravljanje sanitarnom deponijom
Broj: 2667/23
Bar, 01.12. 2023. godine

PIB: 02736381; POV: 80/31-02553-3; Žiro računi: 530-20890-05 NLB; 535-15752-62 Prva banka
Tel. 030 308 099 Fax.: 030 308 109 e-mail: deponija@mozura.me

Broj: 2667/23

Datum: 1.12.2023. godine

Na osnovu člana 16. Statuta „Možura“ d.o.o Bar, broj 1629/23 od 11.08.2023. godine, Skupština društva je na X elektronskoj sjednici, razmatrajući predlog Odbora direktora u „Možura“ d.o.o Bar, dana 1.12.2023. godine, donijela sledeću

O D L U K U

Utvrđuje se kao konačan predlog godišnjeg Programa rada sa finansijskim planom za 2024. godinu, predložen i dostavljen od strane Odbora direktora u Društvu od 1.12.2023. godine.

Utvrđeni predlog godišnjeg Programa rada sa finansijskim planom za 2024. godinu, dostavlja se Skupštinama Opština Bar i Ulcinj na usvajanje.

Predsjednik Skupštine društva

Dušan Raicević

I OSNOVE ZA IZRADU PLANA I PROGRAMA RADA

Program rada "Možura" DOO, predstavlja osnovni radni dokument za realizaciju aktivnosti preduzeća u 2024. godini.

Prilikom izrade plana rada, vodilo se računa o usklađenosti sa zakonskim normama i pozitivnim propisima o načinima uspješnog poslovanja preduzeća. Planom rada obuhvaćene su sve sfere djelovanja za narednu poslovnu godinu. Poseban akcenat je stavljen na realizaciju razvojnih projekata, koji za cilj imaju uspostavljanje osnova za bolje i uspješnije poslovanje u naredim godinama rada deponije, u skladu sa direktivama EU i zakonima o zaštiti životne sredine.

II UVOD I STRATEŠKI PRAVCI UPRAVLJANJA OTPADOM

Društvo "Možura" DOO Bar registrovano je u Centralnom Registru Privrednog Suda Crne Gore dana 04.11.2008. godine, pod brojem 5-0502603/005, a osnovna djelatnost Društva je:

- 3900 Čišćenje životne sredine i druge aktivnosti u vezi sa upravljanjem otpadom, uključujući upravljanje i rad sanitarnom deponijom (pretežna djelatnost)
- 37100 Reciklaža metalnih otpadaka i ostataka
- 37200 Reciklaža nemetalnih otpadaka i ostataka
- 74300 Tehničko ispitivanje i analiza potencijalnih zagađenja otpadom i mjerjenje čistoće vazduha, vode i sl.

Sanitarna deponija Možura je izgrađena potpuno u skladu sa Zakonom o upravljanju otpadom i direktivom EU br. 99/31/EZ, 06/12EZ, 08/98EZ

Usvajanjem Zakona o upravljanju otpadom, Crna Gora se opredjelila da poslove sakupljanja, privremenog skladištenja, prevoza, obrade i odlaganja organizuje uz poštovanje principa:

- **održivog razvoja**, kojim se obezbeđuje efikasnije korišćenje resursa, smanjenje količine otpada i postupanje sa otpadom na način kojim se doprinosi ostvarivanju ciljeva održivog razvoja;
- **blizine i regionalnog upravljanja otpadom**, radi obrade otpada što je moguće bliže mjestu nastajanja u skladu sa ekonomskom opravdanošću izbora lokacije, dok se regionalno upravljanje otpadom obezbeđuje razvojem i primjenom regionalnih strateških planova zasnovanih na nacionalnoj politici;
- **predostrožnosti**, odnosno preventivnog djelovanja, preuzimanjem mjera za sprečavanje negativnih uticaja na životnu sredinu i zdravlje ljudi i u slučaju nepostojanja naučnih i stručnih podataka;
- **"zagađivač plaća"**, prema kojem proizvođač otpada snosi troškove upravljanja otpadom i preventivnog djelovanja i troškove sanacionih mjera, zbog negativnih uticaja na životnu sredinu i zdravlje ljudi;

- **hijerarhije**, kojom se obezbeđuje poštovanje redoslijeda prioriteta u sprečavanju nastanka otpada i upravljanju otpadom i to:
 - sprečavanje;
 - priprema za ponovnu upotrebu;
 - recikliranje;
 - drugi načini prerade, i
 - zbrinjavanje otpada.

Otpad se odnosi na „*svaku materiju ili predmet koju je imalač odbacio, namjerava da odbaci ili je dužan da odbaci u skladu sa zakonom*“.

Vrste otpada su:

- Komunalni otpad – otpad koji nastaje u domaćinstvima (kućni otpad), kao i otpad koji nastaje obavljanjem određenih djelatnosti i koji je, po svojoj prirodi i sastavu, sličan otpadu iz domaćinstava
- Komercijalni otpad – otpad koji nastaje u privrednim subjektima, ustanovama i drugim organizacijama, koji se u potpunosti ili djelimično bave trgovinom, uslužnim djelatnostima, kancelarijskim poslovima, sportom, rekreativnjem ili raznovremenom, ne uključujući otpad iz domaćinstava
- Industrijski otpad – otpad koji nastaje u bilo kom industrijskom objektu, kao i na lokacijama na kojima se nalaze, i koji se po svom sastavu i karakteristikama razlikuje od komunalnog otpada..

Zavisno o svojstvima otpada, otpad se može podijeliti na:

- *Opasni* – svaki otpad koji sadrži materije, koje imaju neko od sljedećih svojstava: eksplozivnost, reaktivnost, nadražljivost, štetnost, toksičnost, infektivnost, kancerogenost, mutagenost itd...
- *Neopasni* – otpad koji nema neko od svojstava opasnog otpada
- *Inertni otpad* – je neopasni otpad, koji ne podliježe značajnijim fizičkim, hemijskim ili biološkim promjenama. Inertni otpad nije topliv, goriv ni na druge načine reaktivni niti biorazgradljiv.

Državni plan upravljanja otpadom je osnovni dokument, kojim se određuju dugoročni ciljevi upravljanja otpadom i utvrđuju uslovi za racionalno i održivo upravljanje otpadom u Crnoj Gori. Njime je dat prikaz postojećeg stanja upravljanja otpadom. Planom su sadržane mјere, koje treba preuzeti da bi se obezbjedili najbolji uslovi za pripremu otpada za ponovnu upotrebu, recikliranje i zbrinjavanje, na način prihvatljiv za zaštitu životne sredine i zdravlje ljudi.

Nacrt Državnog plana upravljanja otpadom (DPUO) za period 2023-2028, sastoji se od strateškog planiranja zemlje u pogledu održivog upravljanje otpadom. Crna Gora, kao zemlja kandidat za članstvo u EU, ima obavezu da uspostavi funkcionalan integrirani sistem upravljanja otpadom (ISUO) i ovaj cilj se smatra jednim od prioriteta na putu pristupanja EU. Izrada planova upravljanja otpadom je obaveza država članica EU i proizilazi iz člana 28 Direktive 2008/98/EC o otpadu.

Crna Gora je podijeljena na jedinice lokalne samouprave, odnosno na opštine. Regionalna podjela zemlje predstavljena je u Prostornom planu Crne Gore do 2040. godine (iz 2023. godine) na regionalne centre za upravljanje otpadom. Državnim planom upravljanja otpadom 2023-2028.godine, kao i Prostornim planom Crne Gore do 2040. godine , Bar je predviđen kao centar primorskog regiona.

III OPŠTI PODACI O DEONIJI

Odluku o Izradi Urbanističkog projekta "Međuopštinska sanitarna deponija Možura" broj 030-119, od 08.07.2005. godine, donijela je Skupština opštine Bar na sjednici održanoj 08.07.2005. godine, a pravni osnov za donošenje ove odluke je sadržan u članu 31. Zakona o planiranju i uređenju prostora („Sl.list RCG,, br. 28/05).

Cilj izrade Urbanističkog projekta bio je da u skladu sa Strateškim master planom na državnom nivou, iskazanim investicionim interesom i razvojnim programima opštine Bar, (a koji su sagledani kroz Studiju izvodljivosti za izgradnju i rad regionalne sanitарне deponije "Možura") razradi predmetnu lokaciju i stvori planski osnov za dalju realizaciju planiranih sadržaja.

Granica zahvata sanitарне deponije definisana je Odlukom o izradi urbanističkog projekta i Programskim zadatkom. Zahvat čini dio kat.parcele br. 2416/1 KO Kunje. Površina kat. parcele je cca 22.5 ha i obuhvaćena je Urbanističkim projektom "Međuopštinska sanitarna deponija Možura". Skupština opštine Bar je na XX sjednici održanoj 29.01.2010. godine usvojila Urbanistički projekat "Međuopštinska sanitarna deponija Možura". Odluka o donošenju urbanističkog projekta objavljena je u "Sl. listu CG - opštinski propisi", br. 6/10, od 8.2.2010. godine.

Osnovna namjena sanitарne deponije je pravilno zbrinjavanje komunalnog otpada, koji se proizvede na teritorijama opština Bar i Ulcinj. U okviru dugoročnog rješavanja pitanja odlaganja komunalnog otpada, lokacija Možura odabrana je kao najbolje rješenje za izgradnju međuopštinske sanitарne deponije.

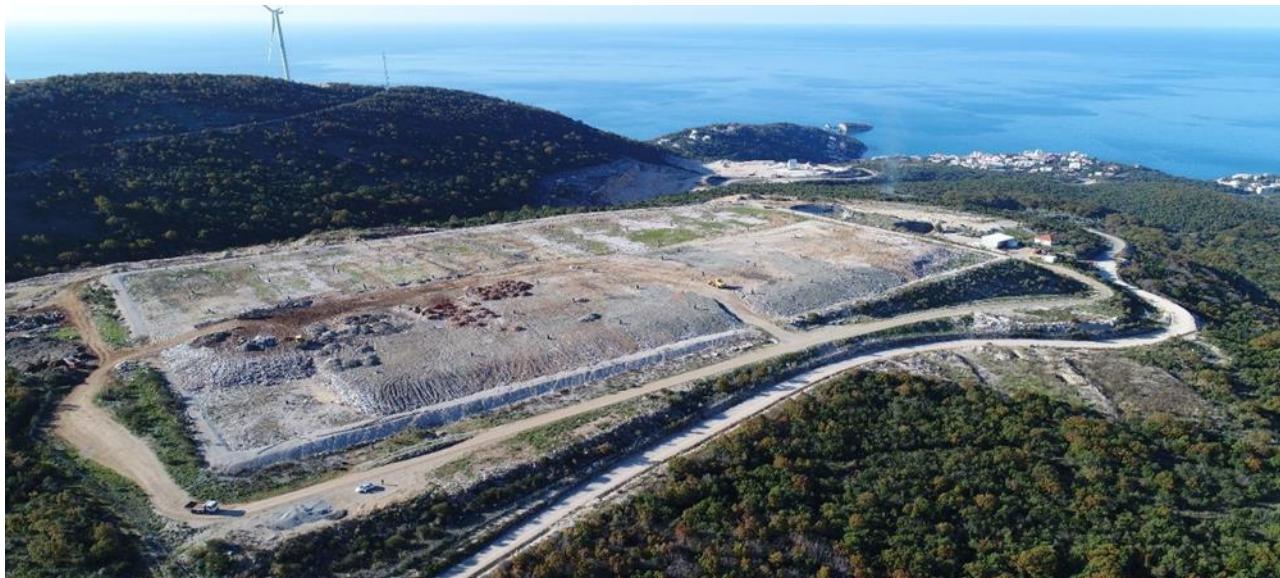
Sanitarna deponija Možura je izgrađena potpuno u skladu sa Zakonom o upravljanju otpadom i direktivom EU br. 99/31/EZ, 06/12EZ, 08/98EZ.Tehnologija rada je metoda konačnog zbrinjavanja komunalnog otpada, u kojoj se komunalni otpad kontrolisano odlaže na prethodno tehnički i tehnološki pripremljen teren izolovan multibarijernom zaštitom.

Lokacija deponije se nalazi naspram zaliva Hladna uvala, na teritoriji opštine Bar, ispred ulaska u tunel Belveder, koji je granica između Opština Bar i Ulcinj. Prirodni pejzaž čini kategorija tzv. gariga, na nadmorskoj visini od 245-295 mnv, koje još uvek egzistiraju na neizgrađenom dijelu, oko jaruga i brežuljaka. Deponija je izgrađena na padini brda, u blizini puta Bar – Ulcinj, okrenutoj moru. Lokacija se nalazi na neravnom terenu krečnjačkog sastava. Od magistralnog puta prema lokaciji, vodi asfaltirani prilazni put u dužini od oko 2 km. U zoni lokacije i njenoj blizini nema područja koja su zaštićena ,kada su u pitanju prirodna i kulturna

dобра. Zbog konfiguracije terena u zoni oko lokacije deponije, na rastojanju od oko 850 m nema stambenih i poslovnih objekata. Lokacija je od mora udaljena oko 1.500 m vazdušne linije.

Shodno potrebama i planu aktivnosti predviđenih za izgradnju i rad same deponije Možura, predsjednici Opština Bar i Ulcinj su dana 31.10.2008. godine potpisali Ugovor o osnivanju društva "Možura" DOO, za upravljanje regionalnom sanitarnom deponijom Možura.

Učešće Opštine Bar u preduzeću "Možura" DOO je 65% , dok Opština Ulcinj ima 35% udjela. Procenat učešća je određen na osnovu pokazatelja o količini komunalnog otpada iz ove dvije opštine i lokacije same deponije.

Slika 1: Sanitarne kade na deponiji Možura

Izgrađeno je tijelo deponije koje se sastoji od 4 odvojene i samostalne tehnološke kasete (kade).

Dimenzije tijela deponije su 305 x 165 m. Maksimalna visina je 25,0m.

Ukupni projektovani kapacitet deponije je ***1.056.036,21m³***.

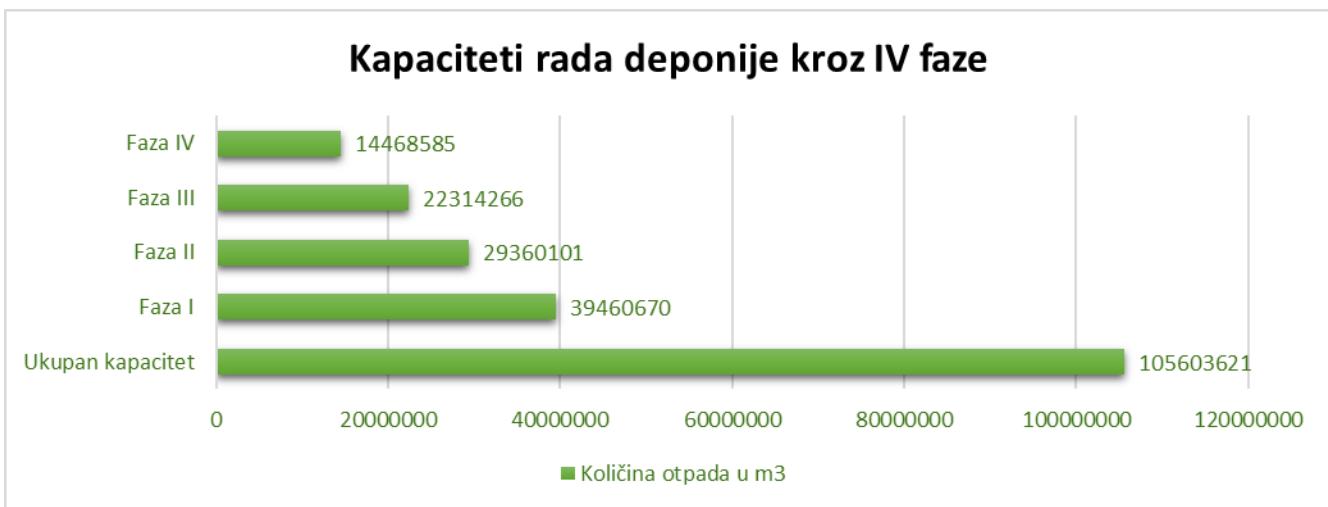
Navedeni kapacitet na deponiji se sastoji iz četiri faze rada deponije:

I faza 394.606,70m³;

II faza 293.601,01m³;

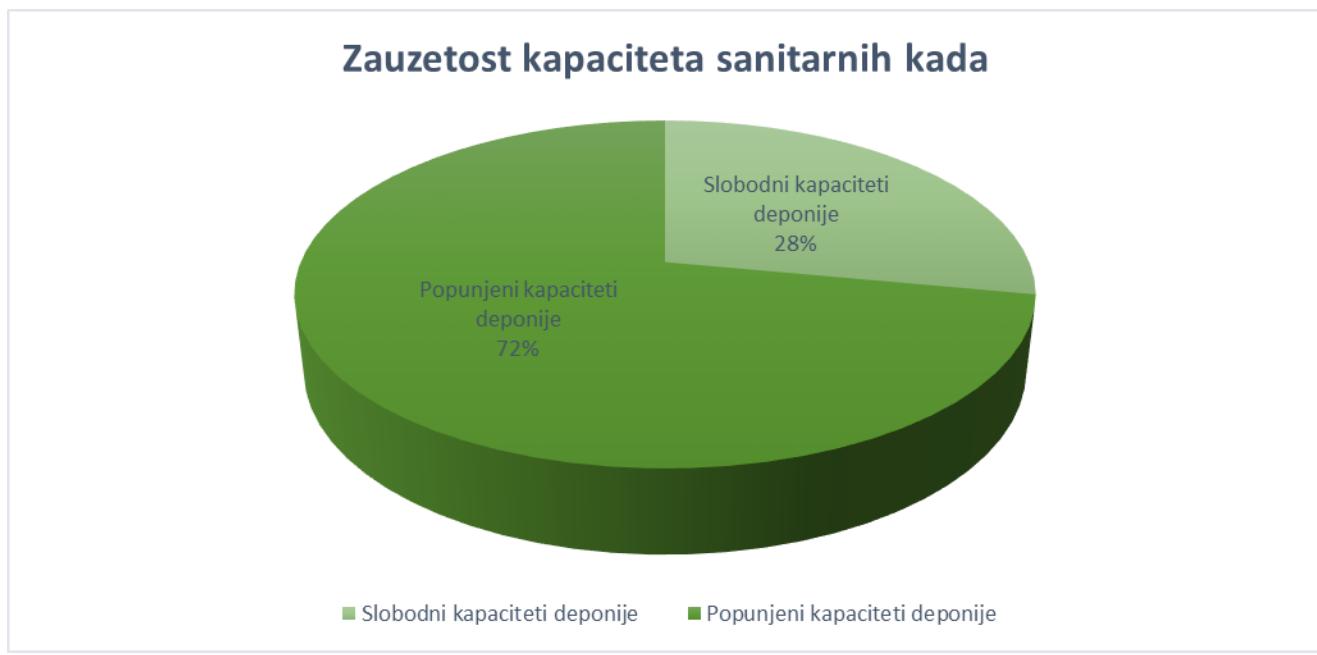
III faza 223.142,66m³;

IV faza 144.685,85m³.

Grafikon 1: Prikaz kapaciteta i rada deponije kroz IV faze izražen u m³

Popunjenoš kapaciteta deponije zaključno sa novembrom 2023. godine, nakon 11 godina rada, iznosi 720.000 m³, što predstavlja 72% ukupnog predviđenog zapreminskog kapacieta deponije, koji iznosi 1.056.036,21m³. Kako je sabijanje otpada vršeno mnogo više od projektovanog, do sada je deponovano ukupno preko 850.000t. Za očekivati je da će ukupni kapaciteti biti popunjeni za dvije do tri godine, ukoliko dinamika deponovanog otpada bude na nivou prethodnih godina.

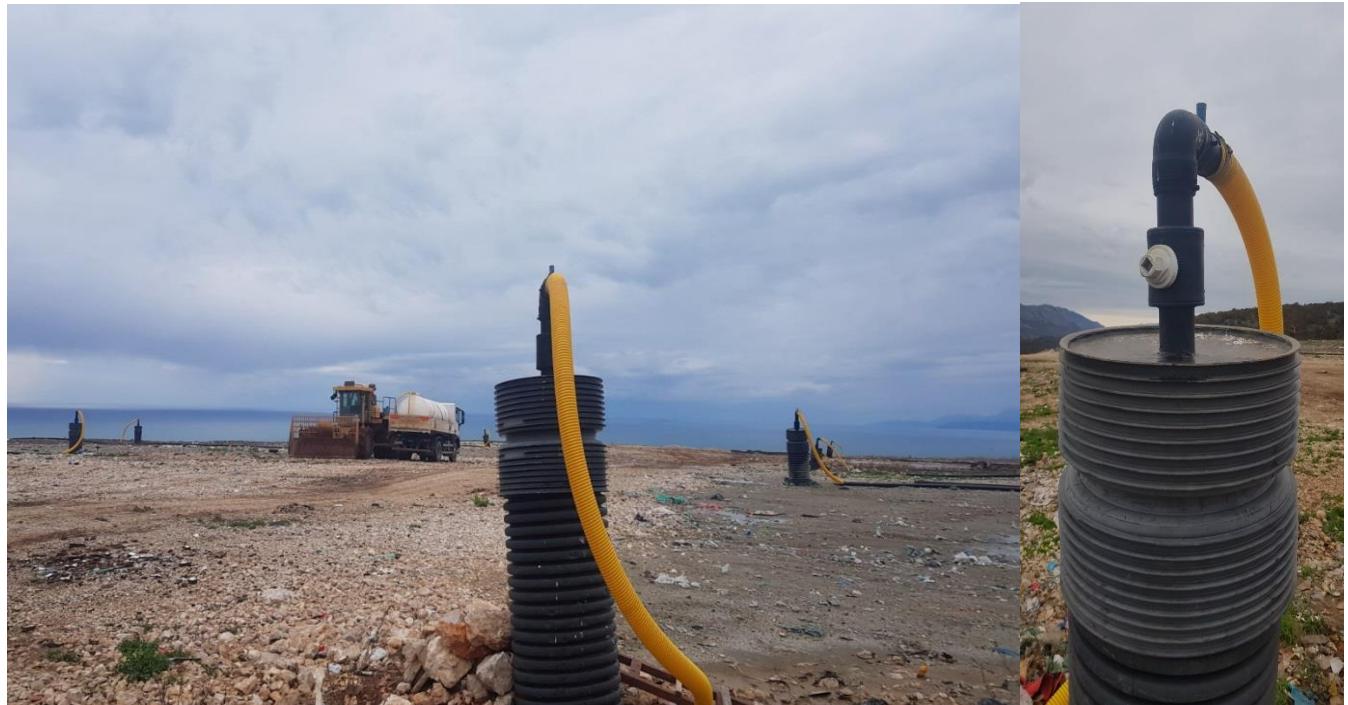

Grafikon 2: Prikaz zauzetosti kapaciteta sanitarnih kada izražen u procentima

Slika 2: Odlaganje otpada

Imajući u vidu da je životni vijek deponije ozbiljno skraćen, da je iskorišteno preko 70% kapaciteta, s obzirom na to da otpad na Možuri odlažu sve primorske opštine osim Herceg Novog, Društvo će nastaviti aktivnosti na proširenju kapaciteta i izgradnji novih sanitarnih kada.

Slika 3: Biotrnovi za sakupljanje deponijskog gasa

Imajući u vidu da izgradnjom sanitarne deponije nije zaokružen postupak integralnog upravljanja komunalnim otpadom, urbanističkim projektom je na postojećoj lokaciji predviđena

izgradnja reciklažnog centra sa pratećim saobraćajnicama, magacinima zatvorenog i otvorenog tipa i protočnim skladištima, odnosno definisano je da je za reciklažni centar sa pratećim sadržajima u okviru urbanističkog projekta obezbijeđeno oko 1.5 ha površine.

Ministarstvo je u partnerstvu sa EU, koja je finansirala projekt, izradilo Studiju izvodljivosti za izgradnju Centra za selekciju i Centra za kompostiranje na Možuri. Možura je regionalni centar za upravljanje otpadom za južnu regiju i prirodno je da budu ovi centri na njoj. U zahtjevu za produženje važenja Integrisane dozvole, Agenciji za zaštitu prirode i životne sredine dostavili smo zahtjev za proširenje dozvole, u dijelu prijema i prerade građevinskog otpada, otpada od rušenja i otpadnih guma.

Centar za selekciju je koncipiran da prima primarno selektovan otpad u skladu sa Zakonom što je sasvim u redu, ali ukupna količina primljenog otpada koji će biti odložen na deponiji je 83,33%, što ne predstavlja značajnu uštedu prostora same deponije, a veoma velika sredstva su predviđena za izgradnju Centara, cca 10 miliona €.

Prostor za izgradnju reciklažnog centra je obezbijeđen odmah pored Administrativne zgrade, nakon prolaza vozila kroz kapiju i kolsku vagu za određivanje količine otpada. Na slobodnim površinama u okviru sanitарне deponije omogućeno je definisati prostor za kompostiranje.

Kada je riječ o realizaciji ove investicije neophodno je učešće Opština Osnivača Društva, svih korisnika deponije Možura i Vlade Crne Gore.

Slika 4: Lokacija na kojoj je predviđena izgradnja reciklažnog centra

IV PLAN BUDUĆIH PRAVACA RAZVOJA SANITARNE DEPONIJE MOŽURA

Planom rada su definisane smjernice koje se odnose na dalji razvoj poslovanja Društva, sa akcentom na širenje kapaciteta deponije i razvoj novih djelatnosti.

Pored bavljenja osnovnom djelatnošću, koja se odnosi na kvalitetno zbrinjavanje komunalnog otpada, posebna pažnja u 2024. godini odnosiće se na širenje djelatnosti u dijelu dobijanja električne energije iz deponijskog biogasa, sve sa ciljem bolje zaštite prostora, očuvanja životne sredine i valorizacije potencijala obnovljivih izvora energije.

Planirani projekti i aktivnosti na realizaciji

Izgradnja novih sanitarnih kada

S obzirom da svoj otpad na deponiji „Možura“ odlažu sve primorske opštine osim Herceg Novog, kao i treća lica sa kojima imamo potpisane ugovore, te na činjenicu da je od početka rada deponovano preko 850.000 t, što predstavlja skoro dvije trećine predviđenog kapaciteta, za očekivati je da će ukupni kapaciteti biti popunjeni za dvije do tri godine, trenutnom dinamikom deponovanja otpada koja je kontinuirana u proteklih par godina rada.

Uzveši u obzir ovakvo stanje, izgradnja novih sanitarnih kada je od ključne važnosti za dalje postojanje i rad deponije. Menadžment Možure aktivno radi na stvaranju uslova za početak izgradnje novih kada.

Izgradnja novih sanitarnih kada na deponiji Možura, predviđena je listom prioritetnih projekata Vlade Crne Gore, Državnim planom upravljanja otpadom, Strateškim planom razvoja Opštine Bar i programima rada „Možura“ d.o.o. Bar

Urbanistički projekat Deponije obuhvata mnogo veći prostor nego što je samo tijelo Deponije. Na slobodnim površinama postoje mogućnosti za izgradnju novih sanitarnih kada, međutim izgradnja na tim lokacijama zahtjeva velika finansijska sredstva.

Uređena su tri konceptualna rješenja za moguća proširenja kapaciteta Deponije i izgradnju novih sanitarnih kada.

U 2023. godini je urađeno konceptualno rješenje za izgradnju novih sanitarnih kada, geodetski i geomehanički elaborat u dijelu koji se sa jugoistočne strane naslanja na postojeće kade. Konceptualno rješenje je razmatralo dvije opcije: prva - koja bi obuhvatala privatno zemljište ukupne površine oko 46.000 m² i druga - površinu od 80.000 m², koju bi činilo privatno i državno zemljište. Ova studija je dala i procjenu ukupnih troškova, kao i tehnologiju izgradnje, sa projektovanim načinom sakupljanja procjednih voda i evakuacijom deponijskog gasa. Prva opcija bi zauzimala oko 820.000 m³ prostora za odlaganje otpada, tj. nekih 10 godina sa očekivanom cijenom izgradnje od oko 4 miliona eura. Drugom opcijom je predviđeno 1.755.000 m³ prostora za deponovanje, dok bi cijena izgradnje iznosila 8,5 miliona eura.

Proširenje u nastavku postojeće Deponije predstavlja najbolje i najoptimalnije, kao i ekonomski najisplativije rješenje. Naše Društvo je tokom oktobra mjeseca 2023. započelo postupak kupovine zemljišta, od privatnih vlasnika na osnovu predloga Odbora direktora i Odluke Skupštine društva Možura d.o.o. Bar, površine cca 46.000 m², a sve na osnovu procjene urađene od strane ovlašćenih procjenitelja. Zemljište se otkupljuje iz sopstvenih sredstava Društva.

Na ovaj način se stvaraju preduslovi da nadležno ministarstvo izda potrebne Urbanističko tehničke uslove kako bi se moglo otpočeti sa konkretnim aktivnostima na izradi projektne dokumentacije za izgradnju novih sanitarnih kada. Ako se uzme u obzir činjenica da je za izradu projekta i građevinske rade potrebno najmanje 24 mjeseca, te da su postojeći kapaciteti dovoljni za naredne tri godine, evidentno je, da je ovo ključni projekat kako za Možuru, tako i za Opštine osnivače i sve korisnike deponije.

Predat je zahtjev Ministarstvu za davanje UTU od strane Vlade Crne Gore. Nadamo se da smjene u Vladi neće uticati na ovu odluku. Nakon dobijanja uslova, aktivno će se nastaviti sa prijavljivanjem dozvola i izradom projektne dokumentacije za izgradnju novih kada.

Slika 5: Predviđena lokacija za izgradnju novih sanitarnih kada

Izgradnja sistema za dobijanje električne energije iz deponijskog gasa

Deponijski gas, koji se generiše kao produkt razgradnje otpada: mehaničkim, hemijskim i biološkim uticajem je na kontrolisani način transportovan do ekobaklje, na kojoj se vrši njegovo spaljivanje. Projekat aspiracije, transporta i spaljivanja biogasa na ekobaklji, u radu je sedam godina. Deponijski biogas proizveden na Deponiji sadrži, 50% metana - CH_4 sagorijevanjem 1Nm^3 daje na baklji 4,30 kW.

Iskorišćenjem 1Nm^3 u kogeneratoru moguće je dobiti 2,10 kWh električne i 2,15 kWh topotne energije, što pri maksimalnoj projektovanoj proizvodnji gasa od $495,2 \text{Nm}^3/\text{h}$ iznosi 1,040 MWh električne i 1,065 Mwh topotne energije.

Navedene količine jasno upućuju na opravdanost izgradnje postrojenja za kogeneraciju ili samo za pretvaranje u električnu energiju, kako bi se došlo do valorizacije energije, koja se proizvodi razgradnjom otpada. Koncentracija metana, kao jedan od najvažnijih pokazatelja je

na nivou vrijednosti od koje je na ekonomski isplativ način moguće iskoristiti energiju gasa za pretvaranje u električnu energiju.

Realizacijom II faze projekta pretvaranja deponijskog gasa u električnu energiju, stvorice se nova vrijednost u vidu obnovljivog izvora energije, koji ima ekonomsku vrijednost.

U toku 2022. godine, završena je izrada Studije izvodljivosti za projekat pretvaranja energije biogasa u električnu energiju. Tokom 2023. godine urađen je i projektni zadatak, započeta izrada Glavnog projekta i revizije, čiji se završetak očekuje početkom 2024. godine.

Eko fond Crne Gore, finansira izradu i reviziju Glavnog projekta za pretvaranje deponijskog gasa u električnu energiju na deponiji Možura, u Baru.

Obaveza „Možure“ d.o.o. Bar, je da upravlja deponijom još 30 godina nakon zatvaranja tj. sve dok se bude proizvodio biogas, pa samim tim se stvaraju preduslovi da i nakon zatvaranja, preduzeće ostvaruje prihode od isporučene električne energije pretvaranjem energije nastalog biogasa.

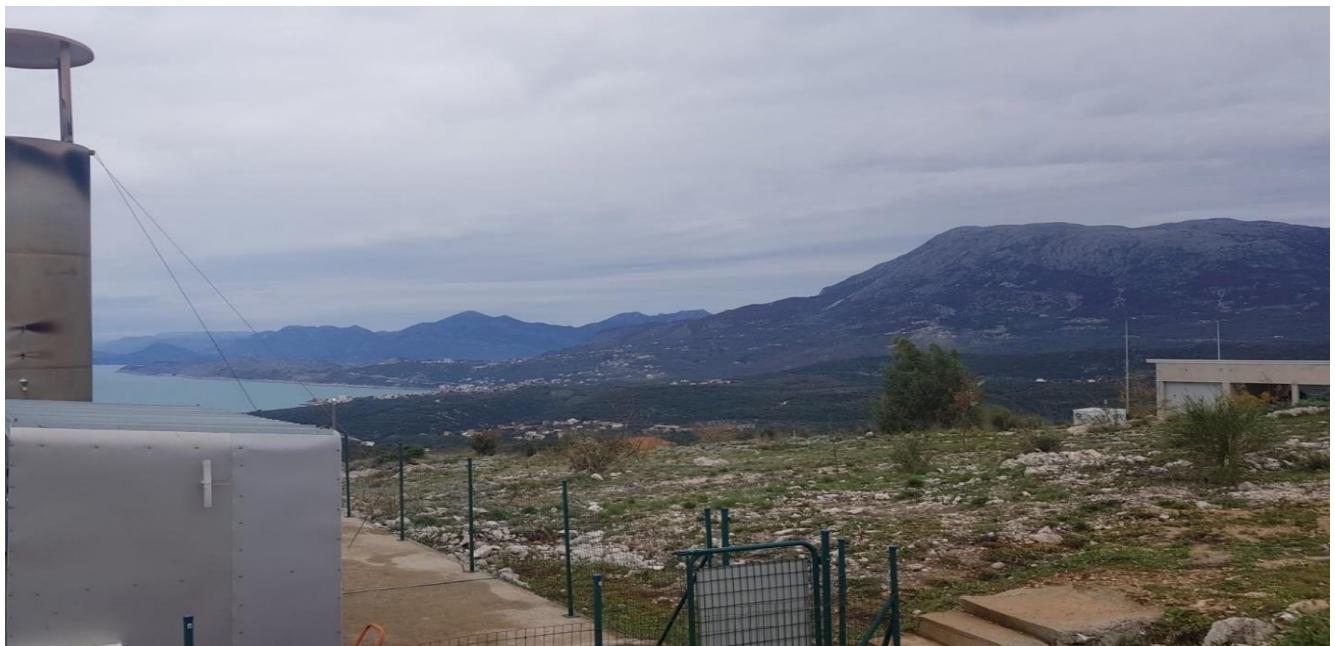
S obzirom na aktivnosti koje se odnose na izgradnju novih kada kao i proširenje kapaciteta, izgradnja Energane na Možuri, predstavlja veoma dobru investiciju sa kratkim vremenskim rokom povrata uloženih sredstava i dugim periodom eksploracije kvalitetnog deponijskog gasa u svrhu dobijanja električne energije i očuvanja životnog prostora. U ovom dijelu Evrope ovo bi bila prva Energana koja bi koristila energiju deponijskog biogasa za pretvaranje u električnu energiju.

Preduzete mjere u cilju izgradnje sistema:

Završena je izrada Studije izvodljivosti za projekat pretvaranja energije biogasa u električnu energiju, analiza priključka od strane CEDIS-a, izrada Projektnog zadatka za izradu glavnog projekta, dok je u toku izrada Glavnog projekta, za koji očekujemo da će biti završen početkom 2024. godine, nakon čega će se pristupiti izgradnji postrojenja.

Slika 6: Postrojenje za sagorijevanje deponijskog gasa na deponiji „Možura“

Slika 7: Predviđena lokacija za izgradnju energane na biogas

Izgradnja postrojenja za tretman procjednih voda

Na deponijama za komunalni otpad, uslijed vode koja se nalazi u čvrstom otpadu i vode od atmosferskih padavina, neophodno je obezbjediti da se kroz adekvatan sistem izvrši sakupljanje procjednih voda i njihov tretman. Na deponiji Možura, to je izvedeno tokom

izgradnje sanitarno deponije i kompletna procjedna voda se sistemom, koji je postavljen u tijelu deponije ispod filterskog sloja od šljunčanog materijala frakcije 16–32 mm dovodi do egalizaciono-kompenzacionog bazena - lagune $V=1000 \text{ m}^3$. Ocijene vode se odvode perforiranim cijevima prečnika $\varnothing 200 \text{ mm}$ i $\varnothing 350 \text{ mm}$. Gravitaciono i uz pomoć pumpi se voda iz lagune odvodi u sistem od tri bazena, u kojima se vrši stabilizacija mulja, aeracija i taloženje , a nakon toga se uz pomoć pumpi vrši recirkulacija u tijelo deponije. Ove otpadne vode se ne smiju ispuštati direktno u okruženje bez prethodnog prečišćavanja.

Stvarni sastav procjednih voda veoma je teško predvidjeti, jer on zavisi od niza promjenljivih faktora kao što su: sastav otpada, temperatura i sadržaj vlage, putanja tečnosti, debljina deponije, faze razlaganja otpada, mogućnost međuslojeva da apsorbuju i uklone zagađenje, kao i kvalitet vode koja se infiltrira u deponiju.

Institut za građevinarstvo "IG" Banja Luka ,koji je bio glavni projektant za izgradnju Deponije je uradio Studiju izvodljivosti i izbor najbolje tehnologije za prečišćavanje procjednih voda sa idejnim rješenjem izabrane tehnologije. Na osnovu sprovedenih detaljnih, višekriterijumske analize i uporednih ocjena, predloženo je usvajanje postupka reverzne osmoze, (RO) kao najbolje tehnologije za prečišćavanje procjednih voda na Deponiji Možura.

Prednosti sistema reverzne osmoze, uz predobradu i sa recirkulacijom koncentrata na Deponiji su u sljedećem:

- Uklanja se 90-99% prisutnih primjesa, kroz smanjenje boje, amonijačnog azota, sadržaja teških metala, vrijednosti BPK i HPK;
- Omogućava se jednostavno proširenje kapaciteta i dodatak modula, te fleksibilnost u procesu uspostavljanja različitih kvalitativnih i kvantitativnih parametara postrojenja.

Slika 8: Primjer postrojenja za prečišćavanje procjenih voda sistemom reverzne osmoze

Procjedna voda iz Deponije je 5-10 puta zagađenija od fekalnih i otpadnih voda iz domaćinstava. Tehnička služba "Možura" DOO u skladu sa Integrисаном dozvolom jednom sedmično vrši analizu osnovnih parametara procjednih voda, a takođe se vrši analiza od strane licencirane firme – Centar za ekotoksikološka ispitivanja (CETI).

Ukupna potrebna finansijska sredstva predviđena Studijom izvodljivosti za ovaj projekat su cca 700.000 €, koje Društvo u ovom trenutku nije u mogućnosti da odvoji za realizaciju ovog projekta. S obzirom da su kapaciteti postojeće deponije dovoljni za naredne 2-3 godine, ekonomski nije isplativa izgradnja postrojenja. Postrojenje treba planirati za potrebe novih sanitarnih kada čija izgradnja je u planu.

Shodno tome, nastaviće se sa ulaganjem napora kako bi se finansijska sredstva za izgradnju ovog postrojenja obezbijedila iz nekih od međunarodnih fondova.

Preduzete mјere u cilju izgradnje postrojenja:

Urađena je studija izvodljivosti i za najbolju tehnologiju je odabran postupak reverzne osmoze (RO). Društvo će u narednom periodu ulagati dodatne napore u cilju izgradnje postrojenja, sve dok investicija ne bude realizovana. Važnost izgradnje postrojenja je prezentovana domaćim institucijama, inostranim fondovima i drugim partnerima.

Izgradnja centra za obradu i deponovanje građevinskog otpada i otpada od rušenja

Deponija Možura posjeduje kapacitete da vrši obradu građevinskog otpada, specijalizovanom mašinom - drobilicom. U zahtjevu za produženje važenja Integrисane dozvole smo planirali izgradnju jednog ovakvog centra. Takođe je predat je zahtjev nadležnom lokalnom Sekretarijatu Opštine Bar, da se kroz Program privremenih objekata opredijeli lokacija za izgradnju centra u okviru UP Možura, što je i usvojeno na sjednici SO Bar.

Ukoliko se stvore mogućnosti za izgradnju jednog ovakvog centra za prijem i obradu građevinskog otpada i otpada od rušenja za opštine Bar i Ulcinj, velikim dijelom bi bilo riješeno pitanje i ovih vrsta otpada.

Za realizaciju ovog projekta, neophodne su dodatne izmjene postojećih zakonskih rješenja i dobijanje dodatnih dozvola.

Slika 9: Previđena lokacija centra za deponovanje građevinskog otpada i otpada od rušenja

Slika 10: Dobilica

Izgradnja centra za skupljanje, sortiranje, lagerovanje i obradu otpadnih guma

Problem otpadnih guma prisutan je ne samo u našoj Opštini nego u cijeloj državi. Na prostoru deponije Možura postoji dovoljan prostor na kome je moguće organizovati prijem, sortiranje, lagerovanje i obradu otpadnih guma svih korisnika usluga primorskog regiona. Za te potrebe urađena je bazna studija za sakupljanje, sortiranje, lagerovanje i obradu otpadnih guma, kojom je precizirana površina od blizu 10.000m^2 za ovu namjenu.

Nadležnom lokalnom sekrtarijatu predat je zahtjev za dodjeljivanje lokacije u okviru UP Možura. Urađen je elaborat o procjeni uticaja na životnu sredinu, završena javna rasprava i dato pozitivno mišljenje Agencije za zaštitu životne sredine na elaborat procjene uticaja.

Obradu guma bi vršili specijalizovanom višenamjenskom mašinom - drobilicom. U narednom periodu, menadžment Društva će nastaviti sa aktivnostima, koje će stvoriti preduslove da deponija Možura bude regionalni centar za prijem i obradu otpadnih guma.

Slika 11: Lokacija za skupljanje, sortiranje, lagerovanje i obradu otpadnih guma

Izgradnja centra za selekciju i kompostiranje

Projekat centra za selekciju, kompostiranje i tretman građevinskog otpada je u fazi idejnog projekta po tenderu Direkcije za javne radove ,a na osnovu projektnog zadatka Sekretarijata za uređenje prostora Opštine Bar, urađen je krajem 2015.godine .

S obzirom da je vrijednost projekta bila velika i da većina učesnika, odnosno Ministarstvo, Opštinski sekretarijat, a i Možura nijesu bili zadovoljni izrađenim projektom, Ministarstvo je u partnerstvu sa EU izvršilo izradu nove studije izvodljivosti za izgradnju Centra za selekciju i Centra za kompostiranje na Možuri. Možura je regionalni centar za upravljanje otpadom za južnu regiju, i prirodno je da budu ovi centri na njoj. Kroz učešće u izradi studije ukazivali smo na određene, po našem mišljenju, potrebe koje treba da navedena studija uzme u razmatranje i implementira.

Konačnom verzijom Studije, nijesmo do kraja zadovoljni na što smo i ukazivali u toku izrade iz nekoliko praktičnih razloga:

-Predviđena je količina od 16,67% otpada, koji će biti selektovan u cijelokupnom postrojenju za selekciju što bi, kako je praksa pokazala, bio i manji procenat od navedenog, kroz studiju.

Centar za kompostiranje, kao centar za preradu otpada (MBO), nalazio bi se na otvorenom i vršila bi se prerada koja bi po našem mišljenju, proizvodila mnogo negativnog uticaja na

širenje neprijatnih mirisa. Takođe, nakon "prerade" cijelokupni otpad od kompostiranja bi se odlagao na Deponiji, što kroz dio za prekrivku, što kroz materijal, koji se vraća u tijelo deponije.

Centar za selekciju je koncipiran da prima primarno selektovan otpad u skladu sa Zakonom, što je sasvim u redu. Ukupna količina primljenog otpada, koji će biti odložen na Deponiji je 83,33%, što ne predstavlja značajnu uštedu prostora same Deponije, a veoma velika sredstva se predviđaju za izgradnju Centara (cca 10 miliona eura).

Treba napomenuti da u odnosu na prвobitno urađen projekat 2015. godine, Studija nije razmatrala Centar za obradu građevinskog materijala.

Slika 12: Primjer centra za selekciju otpada

Preduzete mjere u cilju izgradnje centra: aktivnosti na izradi projekta Centra za selekciju i Centra za kompostiranje, za koji je urađena Studija izvodljivosti bile su u dijelu obezbjeđivanja finansija za izgradnju ovog centra. Društvo je realizaciju ovog projekta kandidovalo kao jedan od prioritetnih projekata za naredni period. Model finansiranja za sada nije precizno određen, ali će biti neophodno učešće Vlade i Opština korisnika Deponije ili domaćih i stranih fondova. Mora se naglasiti da smo na navedenu Studiju imali više primjedbi. Neophodno je da se prije objave tendera za izradu Glavnog projekta, dodatno raspravi o ponuđenoj varijanti, kako bi na što kvalitetniji način započeli realizaciju ovog značajnog projekta.

Reciklažno dvorište

Na područjima opština osnivača deponije, Bara i Ulcinja, iako postoje zakonske mogućnosti, do sada nije došlo do organizovanja reciklažnog dvorišta. S obzirom na djelatnosti kojima se Društvo bavi, kao i slobodnim površinama u zahvatu Urbanističke parcele Možura, smatramo da jedan dio iste treba opredijeliti za reciklažno dvorište. Sistem reciklaže otpada u našoj zemlji nije zaživio u pravom obliku, a građani nemaju najadekvatniji način da otpad odlažu na

mjestima za to predviđenim u gradskom jezgru ili prigradskim sredima. Smatramo da bi postojanje reciklažnog dvorišta i na Možuri doprinijelo višem stepenu reciklaže otpada u primorskoj regiji.

Slika 13: Primjer reciklažnog dvorišta

Slika 14: Lokacija za reciklažno dvorište

Preduzete aktivnosti: Na osnovu Odluke o izradi Programa privremenih objekata na području Opštine Bar za period 2023 - 2028. godina, a u skladu sa Pravilnikom o bližim uslovima za postavljanje, odnosno građenje privremenih objekata, uređaja i opreme, Sekretarijatu za planiranje i urbanizam Opštine Bar, dostavljan je predlog da se reciklažno dvorište na Možuri uvrsti u Program privremenih objekata.

Glavnim projektom o izgradnji sanitarne deponije „Možura“ , predviđeno je da se uradi projekat ozelenjavanja. Protokolom između „Integral inženjeringu,, d.o.o. Opštine Bar i Komunalnog preduzeća iz Bara ,bilo je predviđeno da Komunalno preduzeće izvrši inicijalno ozelenjavanje, koje je započeto ,ali nikada nije do kraja završeno.

Zeleni pojas osim vizuelnog efekta, istovremeno treba da bude ekozaštitni pojas. Funkcija zaštitnog zelenog pojasa je višestruka, ali prvenstveno je sanitarna i vizuelna, a potom i zaštitna od uticaja dominantnih vjetrova za ovo područje.

Uloga zelenog zaštitnog pojasa bila bi :sprječavanje širenja neprijatnih mirisa sa tijela deponije, sprječavanje širenja lebdećih čestica sa tijela Deponije ,kao i sa Kamenoloma ka Deponiji, i ublažavanje negativnih efekata buke, koji će dolaziti sa Deponije i pomenutog Kamenoloma.

Na zapadnoj, jugozapadnoj i južnoj strani se nalazi kamenolom, koji bi širenjem eksploatacionog polja ka granicama deponije, mogao da utiče na stabilnost same deponije, tako da bi funkcija zelenog zaštitnog pojasa u ovom slučaju pored pobrojanih bila i da osigura stabilnost deponije.

Ozelenjavanje je predviđeno na svim slobodnim površinama oko sanitarnih kada, platoa za selekciju i kod kolske vase.

Prilikom projektovanja i izgradnje zaštitnog zelenog pojasa, potrebno je što je moguće više u okviru kompleksa, zadržati postojeću vegetaciju.

Pravilnim odabirom otpornih drvenastih biljnih vrsta, može se uticati na sastav vazduha i mikroklimu radne sredine, jer: prečišćavaju vazduh i izravnavaju deficit kiseonika, utiču na smanjenje ekstremnih temperatura, pospješuju strujanja vazduha, štite od vjetrova, talože čvrste čestice (prašine, čađi, dima), štite od buke i vibracija, smanjuju nivo podzemnih voda evaporacijom i drugo.

Slika 15: Ozelenjavanje od strane zaposlenih

Sopstvenim sredstvima i angažovanjem, Društvo u kontinuitetu vrši ozelenjavanje kako bi oplemenili dio u kome zaposleni svakodnevno borave, što takođe ima bolji vizuelni efekat i pozitivne efekte u dijelu smanjenja širenja neprijatnih mirisa.

Ukupna vrijednost investicije prevazilazi trenutne finansijske mogućnosti „Možura“ DOO, jer iznosi cca 500.000 €.

Veliki problem predstavlja i potreba za zalivanjem predviđenog zelenila, uslijed nemogućnosti priključka na stalni izvor vodosnabdijevanja .Prema procjeni stručnih službi iz Komunalnog

preduzeća Bar, za potrebe zalivanja kompletног zelenila u toku ljetnjih mjeseci, potrebno je i do 100m³ vode dnevno.

Preduzete mjere u cilju ozelenjavanja deponije: Potrebno je izraditi projekat ozelenjavanja Deponije i obezbijediti finansijska sredstva. S obzirom na visinu neophodnih sredstava, planirano je da se realizacija vrši fazno i bude realizovana u nekoliko narednih godina. I tokom 2023. godine, zaposleni u Društvu su kontinuirano radili na ozelenjavanju novih slobodnih površina, oplemenjivanjem pomenutog prostora novim sadnicama.

Važno je naglasiti da ukupno svi gore navedeni kapitalni projekti prevazilaze finansijske i kadrovske mogućnosti našeg Društva i da bez značajnijeg angažovanja Opština osnivača, Vlade Crne Gore i međunarodnih institucija, nije ih moguće sve realizovati. Društvo će u skladu sa svojim mogućnostima nastaviti sa aktivnostima, prvenstveno u pripremi tehničke i druge dokumentacije za realizaciju projekata. Kroz Plan javnih nabavki biće detaljno prikazan utrošak sredstava za realizaciju projekata.

V OPERATIVNI PLAN RADA

Na sanitarnoj deponiji Možura, čvrsti komunalni otpad se doprema vozilima preduzeća, koja sa Deponijom imaju potpisane ugovore o odlaganju otpada. Vozilo, koje dobije dozvolu za ulaz „odlazi do prijemnog punkta, gdje se vrši identifikacija vozila, vozača i definiše vrsta otpada. Ukoliko se utvrdi da je u vozilu otpad, koji nije predviđen za deponovanje na sanitarnoj deponiji, kako je precizirano Integrисаном dozvolom, vozilo se mora vratiti. Na prijemnom punktu se nalazi elektronska, kolska vaga na kojoj se utvrđuje bruto težina vozila. Nakon vaganja, vozilo sa otpadom upućuje se na sanitarnu kadi i to saobraćajnicom, čija je maksimalna dozvoljena brzina 20km/h.

Na sanitarnoj kadi se radi ponovna kontrola otpada, pri pražnjenju iz vozila. Nakon istovara, vozilo napušta prostor sanitarne kade do prostora za pranje točkova. Poslije pranja točkova, ponovo dolazi na elektronsku vagu, gdje se vrši mjerjenje vozila bez tereta. Na taj se način dobija težina odloženog otpada na sanitarnoj kadi. Za svako vozilo se izdaje otpremnica – tj. potvrda o količini odloženog otpada. Neselektovani otpad se razastire na sanitarnoj kadi buldozerom, a nakon toga, ukoliko se utvrdi da otpad nema dovoljnu vlažnost, kiasi se vodom i kompaktuje specijalnom mašinom- kompaktorom.

Prosječna gustina sabijenog otpada, koji se dovozi vozilima komunalnih preduzeća je 300-350 kg/m³, a srednja gustina nakon sabijanja kompaktorom predviđena je Glavnim projektom od 800-830 kg/m³.

Tehnologija kompaktovanja je izuzetno važna, kako po debljini sloja koja je optimalna da bude 40-50 cm, tako i po broju prolazaka kompaktora preko komunalnog otpada.

Stepen sabijanja predstavlja kritičan parameter, koji određuje vijek eksploatacije Deponije, zbog čega je neophodna upotreba kompaktora ,čijim se radom postiže veće gustine deponovanog otpada ,a samim tim i ušteda prostora. Dosadašnji način rada polazio se kao kvalitetan, za šta su dokaz mjerena vršena na deponiji.

Dodavanje otpada vrši se do visine od 3m i nakon toga otpad se prekriva inertnim materijalom. Prekrivanje je potrebno gotovo svakodnevno vršiti. Nakon svakog sloja od 3 m, potrebno je izdizati biotrnove za aspiraciju deponijskog biogasa, kao i sekundarne linije gasovoda. Pravilan rad Deponije zahtijeva obezbjeđenje dovoljne količine vode, kako za kvašenje komunalnog otpada tako i za održavanje zelenih površina.

Pored ovih ključnih operacija prilikom odlaganja otpada, upravljanje Deponijom podrazumjeva i sljedeće mjere i radnje:

- Održavanje Deponije i saobraćajnica,
- Kontrolu rada sistema za aspiraciju, transport i sagorijevanje biogasa na ekobaklji,
- Kontrolu kvaliteta procjednih voda,
- Kontrolu kvaliteta vazduha, zemljišta i izvorskih voda u blizini deponije,
- Evidenciju o količini i sastavu otpada,
- Evidenciju o količini raspoloživog i upotrijebljenog prekrivnog materijala,
- Vremensku angažovanost opreme i evidenciju održavanja,
- Praćenje troškova deponovanja,
- Bezbjednost.

Radno vrijeme je usklađeno sa radom komunalnih preduzeća, koja dovoze otpad na način da se u zimskom periodu prijem otpada vrši od 8⁰⁰ - 20⁰⁰ h, a u toku ljetne turističke sezone od 7⁰⁰ - 22⁰⁰ h, svih 7 dana u sedmici, kao i u toku državnih i vjerskih praznika tokom cijele godine.

Nakon završetka prijema otpada, na Deponiji je prisutna samo služba obezbjeđenja.

VI OPERATIVNI PROGRAM POSLOVANJA ZA 2024. GODINU

Program poslovanja za 2024. godinu planiran je skladu sa direktivama EU, Zakonom o upravljanju otpadom i Državnim planom upravljanja otpadom . Predstavlja nastavak kvalitetnog zbrinjavanja komunalnog otpada primorske regije. Usluge će se, pružati komunalnim preduzećima iz Bara i Ulcinja kao matičnim Opštinama, shodno potpisanim ugovorima komunalnim preduzećima iz Budve, Tivta, Kotora, preduzeću Hemosan iz Bara i trećim licima, ukoliko bude zainteresovanih, pod uslovom da zadovoljavaju zakonom propisane uslove.

Očekivane količine otpada za prijem i odlaganje ,shodno planu za 2024. godinu iznose 95.000 tona

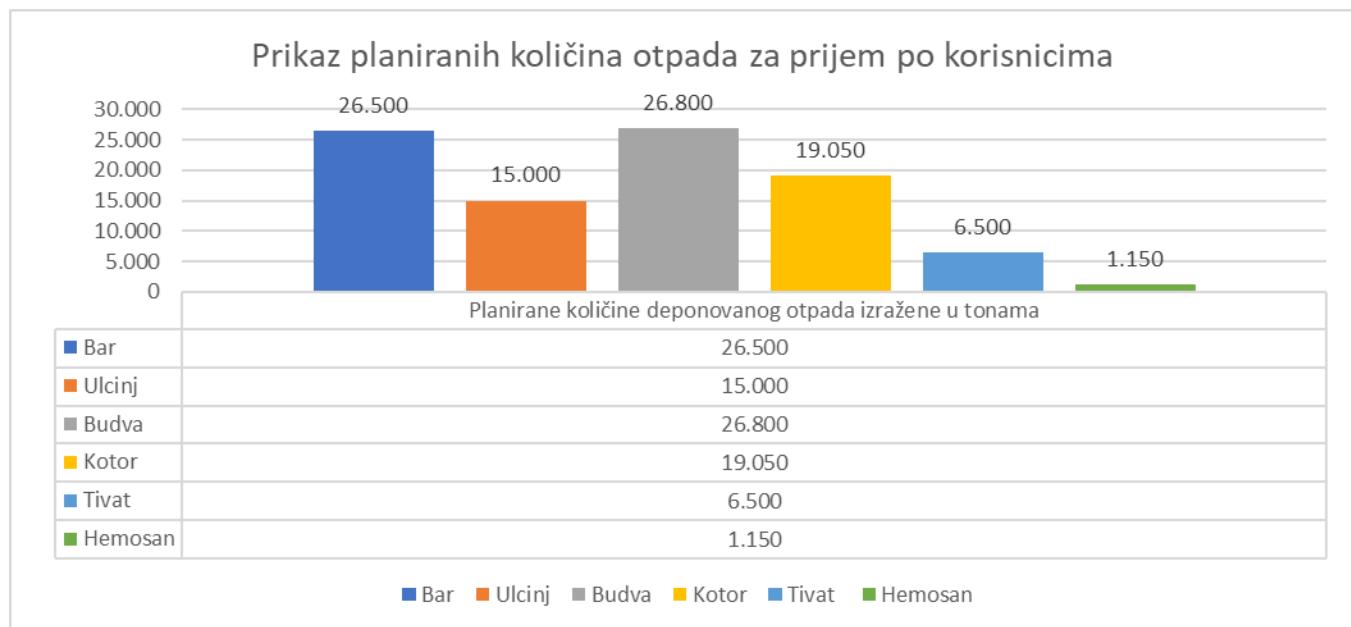
Planirano je da se u 2024. godini prihvati otpad matičnih opština Bar i Ulcinj u količini od 41.500 tona, po cijeni od 10,00 € po toni, koja se odnosi na Opštine osnivače.

Očekivanje je da se otpad iz opština Budva, Kotor i Tivat dopremi u količini od 52.350 tona, po cijeni od 20,00 € po toni.

Od strane privatnog preduzeća "Hemosan" iz Bara, očekuje se količina od 1.150 tona, po cijeni od 20,00 € po toni.

Tabela 1: prikaz planiranih količina otpada za prijem po korisnicima

Korisnik	Količine otpada za deponovanje (t)
Doo "Komunalne djelatnosti" Bar	26,500 t
Doo "Komunalne djelatnosti" Ulcinj	15,000 t
Doo "Komunalno" Budva	26,800 t
Doo "Komunalno" Kotor	19,050 t
Doo "Komunalno" Tivat	6,500 t
Doo "Hemosan" Bar	1.150 t
Ukupna planirana količina	95,000 t

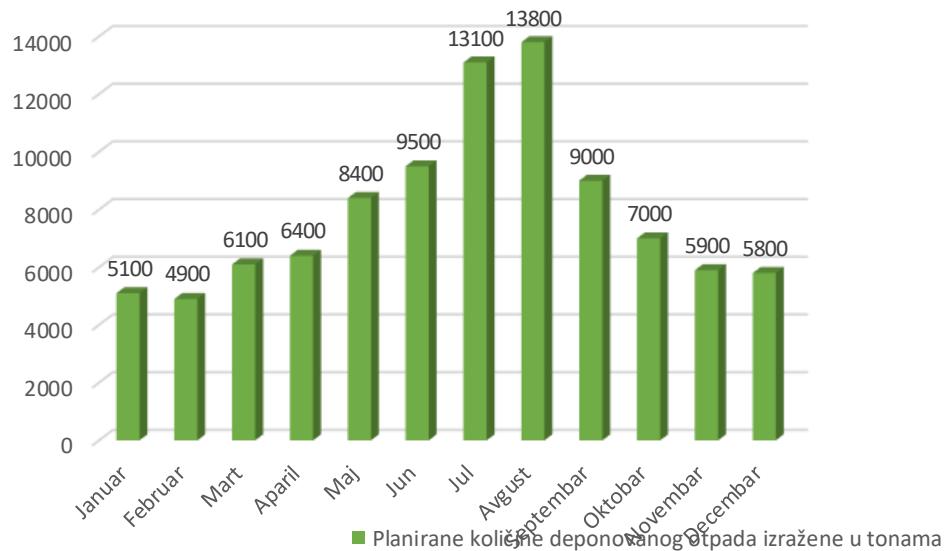
Grafikon 4: Prikaz planiranih količina otpada za prijem u 2024. godini po korisnicima

Shodno parametrima iz prethodnih godina, koji se odnose na dinamiku i količine otpada koje su dopremane na Deponiji, sačinjen je Plan prijema otpada po mjesecima.

Tabela 2: prikaz planiranih količina otpada za prijem po mjesecima u 2024. godini

Mjeseci	Planirane količine otpada (t)
Januar	5,100
Februar	4,900
Mart	6,100
April	6,400
Maj	8,400
Jun	9,500
Jul	13,100
Avgust	13,800
Septembar	9,000
Oktobar	7,000
Novembar	5,900
Decembar	5,800
UKUPNO:	95,000 t

Planirane količine deponovanog otpada u 2024. godini po mjesecima

Grafikon 5: Prikaz planiranih količina otpada za prijem u 2024. godini po mjesecima

VII RESURSI “MOŽURA” DOO – MATERIJALNO TEHNIČKA OPREMLJENOST

“Možura” DOO, u svom vlasništu pored poslovnih prostora, objekata i zemljišta, posjeduje opremu i mehanizaciju neophodnu za rad i funkcionisanje Deponije. Kada je riječ o mehanizaciji, važno je naglasiti da smo za potrebe rada u proteklom periodu iz sopstvenih

sredstava kupili kompaktor i drobilicu za kabasti otpad. Planirano je da se i u toku 2024. godine nastavi sa uvećavanjem imovine društva, na način što ćemo opredijeliti određena sredstva za nabavku dodatne mehanizacije, sredstava za rad, obezbjeđivanju prostora za smještaj zaposlenih i radove na građevinskim objektima na samoj Deponiji.

	OBJEKTI	KOLIČINA
I	Poslovni objekat na Deponiji - površine 100 m²	1
II	Poslovne kancelarije Ul.Rista Lekića – ukupne površine 123 m²	4
III	Ostali objekti	1
1	Montažni objekat (prijemni punkt za ČKO) P= 6 m ²	1
2	Kamionska vaga tip MJ 100A2N 18x3m 60t	1
3	Trafostanica TS 10/0,4KV;1x630 /160 KVA	1
4	Sanitarna kada I	1
5	Sanitarna kada II	1
6	Sanitarna kada III	1
7	Sanitarna kada IV	1
8	Sistem za procjedne i ocjedne vode sa 4 AB bazena	1
9	Laguna- akumalacioni rezervoar V=700m3	1
10	Rezervoar V=50m3 za tehničku vodu	2
11	Saobraćajnica širine 7 m (prilazna i unutar deponije)	1
12	Nadzemni AB kanal za popravku sredstava	1
13	Ograda visine 2m oko cijele deponije	1
14	Praonica za točkove vozila i prostor za radionicu	1
15	Buster stanica za snabdijevanje vodom iz rezervoara	1
16	Montažni objekat za smještaj pumpi P=6m ²	1
17	Prilazna saobraćajnica za ČKO	1
OPREMA I MEHANIZACIJA		KOLIČINA
IV	Oprema	
1	Pumpe za recirkulaciju procjednih voda P=30KW	2
2	Pumpe u laguni za procjedne vode P=1,5KW	3
3	Pumpa za pranje vozila (perač pod pritiskom)	1
4	Agregat SDMO Tip J110K (110kVA,88kW)	1
5	Električni kompresor ABAC p _{max} =10bar	1
V	Mehanizacija	
1	Kompaktor Bomag BC 572 RB (2012)	1
2	Kompaktor STA Com 3000 (2004)	1
3	Buldozer Shantui SD 13 (2011)	1
4	Bager – utovarivač Terex TLB840 (2012)	1
5	Traktor MasFerguson sa prikolicom i cistijernom (2012)	1
6	PMV Škoda Superb (2015)	1
7	PMV Škoda Octavia (2019)	1
8	TMV Dacia Dokker (2015)	1

9	Drobilica za zeleni otpad (2017)	1
10	Bager gusjeničar Hyundai 160LC-7A (2008)	1
11	Buldozer CAT D6N XL (2018)	1
12	Kamion kiper IVECO Eurocargo 140 E 28 (2008)	1
13	Drobilica za kabasti otpad Arjes Impaktor 250 (2020)	1
14	Kompaktor Bomag BC 473 RB3 (2020)	1

Dobra tehnička opremljenost je od velikog značaja za visoko kvalitetan tehnološki proces tretmana otpada. Potreba za ovim sredstvima je posebno izražena u ljetnjim mjesecima kada se količine otpada, koje se deponuju povećavaju i do tri puta u odnosu na zimski period.

VIII FINANSIJSKI PLAN

-Načini i izvori finansiranja preduzeća

- Sopstvena sredstva,
- Učešće opština koje deponuju otpad,
- Donacije i krediti od međunarodnih fondova,
- Komercijalna zaduženja kod poslovnih banaka,
- Mogućnosti po principu javno-privatnog partnerstva.

Važno je naglasiti da „Možura“ DOO , gotovo sva novčana sredstva kojima finansira tekuće izdatke, crpi iz sopstvenih prihoda, a koje ubira od Komunalnih preduzeća i trećih lica kojima pruža usluge.

Redni broj	ELEMENTI	Plan za godinu (€)	2024.
1	2	3	
A	UKUPNI PRIHODI	2.125.000,00 €	
I	Poslovni prihodi	1.485.000,00 €	
II	Finansijski prihodi	- €	
III	Ostali prihodi- odloženi prihodi,donacije	640.000,00 €	
B	UKUPNI RASHODI (I+II+III)	2.074.626,00 €	
I	Poslovni rashodi (1.1+1.2+1.3+1.4+1.5+1.6+1.7)	2.044.626,00 €	
1.1	Materijalni troškovi	406.740,00 €	
1.2	Troškovi goriva i energije	170.000,00 €	
1.3	Troškovi zarada i drugih ličnih primanja (1.3.1+1.3.2)	795.000,00 €	
1.3.1	Bruto zarade	735.000,00 €	
1.3.2	Ostala primanja	60.000,00 €	
1.4	Troškovi proizvodnih usluga	130.000,00 €	
1.5	Troškovi amortizacije	298,156,00 €	

1.6	Nematerijalni troškovi	214.760,00 €
1.7	Ostali poslovni troškovi	29.970,00 €
II	Finansijski rashodi (2.1+2.2)	- €
2.1	Rashodi kamata	- €
2.2	Ostali finansijski rashodi	- €
III	Neposlovni i vanredni rashodi (3.1)	30.000,00 €
3.1	Stambene potrebe zaposlenih	30.000,00 €
IV	BRUTO REZULTAT DRUŠTVA (A-B)	50.374,00 €

Tabelarni prikaz finansijskih prihoda i rashoda za 2024. godinu

A. Planirani ukupni godišnji prihodi u 2024. godini

Kao osnova za izradu ukupnih godišnjih prihoda su očekivane količine otpada koje će biti odložene na deponiji, u **2024.** godini.

A I

Kako je cijena za usluge odlaganja otpada, za matična preduzeća iz Bara i Ulcinja 10 €/t a za ostale korisnike usluga 20 €/t bez PDV-a, dolazi se do ukupno projektovanih poslovnih prihoda u iznosu od **1.485.000,00 €**

A II

Ostale prihode čine odložena sredstva u iznosu od **240.000,00 €** i donacije od međunarodnih fondova **400.000,00 €**. U proteklom periodu je ostvarena dobra saradnja posredstvom resornog ministarsva i Eko fonda sa međunarodnim partnerima. Društvo je apliciralo za dobijanje bespovratnih sredstava za realizaciju svih razvojnih projekata. Sa ovom praksom će se nastaviti kako u 2024. godini tako i u narednim godinama poslovanja.

Kao jedan od pravaca budućeg djelovanja, biće preuzimane aktivnosti koje će voditi ka donošenju odluke, kojom bi se na računima za otpad posebno izdvojila stavka za deponovanje otpada, čiju bi naplatu vršilo naše preduzeće. Na ovakav način bi se rasteretila poslovanja komunalnih preduzeća Opština osnivača Bara i Ulcinja, a ujedno bi „Možura“ bila u mogućnosti da ostvari bolju naplatu svojih potraživanja s obrizom da je isplata obaveza koje ova dva komunalna preduzeća imaju prema našoj firmi na niskom nivou u dužem vremenskom intervalu tj. od početka rada deponije.

B. Planirani ukupni godišnji rashodi u 2024. godini

Rashodi su planirani kao poslovni, finansijski, neposlovni i vanredni i ukupno iznose **2.074.626,00 €** i odnose se na:

I

U poslovne rashode spadaju rashodi nabavke materijala i robe, troškovi goriva i energije, troškovi zarade i drugih ličnih primanja, troškovi proizvodnih usluga, nematerijalni i drugi poslovni troškovi ukupno iznose **2.044.626,00 €**.

B 1.1

Rashodi direktnog materijala i robe iznose ukupno **406.740,00 €** a obuhvataju sljedeće: alat i sitan inventar, nabavku guma za građevinske i transportne mašine i motorna vozila, kancelarijski materijal, nabavka računara i štampača, nabavku sredstava za higijenu, djelova za adaptaciju objekata na deponiju, rezervnih djelova za elektro-mašinsku opremu, nabavku HTZ opreme, rezervnih djelova za mehanizaciju, sistema za navodnjavanje, cijevi i crijeva za procjedne vode, nabavku materijala i opreme za sistem deponijskog gasa, nabavku opreme za čuvanje, obradu i zaštitu podataka kao i video nadzor (IT Sektor), namještaja za garderobu radnika i dr.

B. 1.2.

Troškovi goriva i električne energije u iznosu od **170.000,00 €**.

B 1.3

Troškovi zarada i drugih ličnih primanja planirani su u iznosu od **795.000,00 €** računajući bruto zarade zaposlenih i članova Odbora direktora, kao i ostala primanja.

B 1.4

Troškovi proizvodnih usluga su planirani u iznosu od **130.000,00€**.

U te troškove spadaju nabavke koje će biti detaljnije opisane u Planu javnih nabavki a sadrže), održavanje sanitarnih kada, održavanje prostora deponije (zaštitna mreža, putevi, odvodni kanali...),troškovi iznajmljivanja radnih mašina i kamiona,održavanje i servis Eko baklje, održavanje i servis vodovodne i hidrantske mreže , održavanje i servis mreže deponijskog gasa i dr.

B. 1.5

Troškovi amortizacije su procijenjeni na iznos od **298.156,00 €**, shodno procjeni imovine društva.

B 1.6

Nematerijalni troškovi su planirani u iznosu od **214.760,00 €** a sastoje se od: izrade projektne dokumentacije za projekte izgradnje sanitarnih kada, pripremu tenderske dokumentacije za realizaciju, kao i za projekat pretvaranja energije biogasa u električnu energiju i pripremu tendera, izradu studija i elaborata, stručnog nadzora i konsultantskih usluga, održavanje web sajta, raznim vrstama održavanja sredstava i opreme, periodičnih ljekarskih pregleda zaposlenih, uslugama štampe, osiguranju zaposlenih i obaveznom osiguranju, registraciji i osiguranju vozila, osiguranju imovine, osposobljavanju zaposlenih za bezbjedan rad, reviziju završnog računa.

B 1.7

Ostali poslovni troškovi su planirani u iznosu **29.970,00€** u koje spada ; monitoring parametara životne sredine,geodetski radovi i dr.

III Finansijski , neposlovni i vanredni rashodi su planirani u iznosu od **30.000,00 € ,a uključuju sredstva predviđena za rješavanje stambenih pitanja radnika.**

Planirane investicije:

Društvo u narednoj godini predviđa izgradnju postrojenja za pretvaranje biogasa u električnu energiju kao i pripremne radnje vezane za izgradnju sanitarnih kada. Izradu glavnog projekta za obradu guma.

Nabavka opreme:

1. Kombinirka (kombinovana mašina-utovarivač) 1 kom
2. Mašina za pranje 1 kom

Nabavku navednih mašina Društvo će finansirati iz sopstvenih sredstava.

IV Društvo planira dobit u 2024.godini u iznosu od 50.374,00 €

IX PRAVCI BUDUĆIH DJELOVANJA - MISIJA, VIZIJA I CILJEVI

Rad preduzeća "Možura" DOO, se prije svega odnosi na zaštitu životne sredine i prostora, pravilnim i kontrolisanjem odlaganjem otpada, uz poštovanje svih propisa ,koji su usklađeni sa zakonima i tekovinama Evropske unije o očuvanju okoline.

Menadžment preduzeća i svi zaposleni, su u proteklim godinama ulagali značajne napore kako bi Deponija radila i razvijala se u pravcima, koji za cilj imaju kvalitetnije procese rada i bolje zbrinjavanje otpada.

Tokom proteklih godina, posebno tokom 2023. godine ostvarena je izuzetno dobra saradnja sa domaćim i inostranim fondovima kada je riječ o podršci za realizaciju projekata. Društvo je apliciralo sa više projekata od kojih očekujemo da dio bude realizovan tokom 2024. godine. Sredstva koja bi društvo trebalo da prihoduje kroz međunarodnu saradnju veoma su značajna i obezbeđuju dalji razvoj deponije Možura.

Usled povećanja cijena naftnih derivata na tržištu, a s obzirom na činjenicu da najveći troškovi za rad na Deponiji upravo predstavlja angažovanje teških mašina - kompaktora, bagera, buldozera i drugih, kao i već započetim razvojnim projektima, neophodno bi bilo razmišljati o povećanju cijena za usluge deponovanja otpada u nekom narednom periodu tokom 2024. godine. S obzirom na činjenicu na naše Društvo deponovanje 1 tone otpada košta oko 12.50 €, ekonomski je neopravdano poslovanje po trenutnom cjenovniku koji se nije mijenjao od početka rada Deponije.

Podsjećanja radi, na Deponiji „Možura“ cijena deponovanja otpada za Opštine osnivače je 10,00€/tona dok je za druge Opštine i treća lica 20,00€/tona. Poređenja radi, cijena za tonu deponovanog otpada na deponiji „Livade“ u Podgorici je 36,00 € dok je u Rijeci (Hrvatska) iznosi 124€.

Pravilnim odlaganjem i tretmanom otpada, koji se odlaže na deponiji "Možura", anuliraju se moguće posljedice od zagađenja vazduha, voda i okolnog zemljišta ,a sve u skladu sa zakonom predviđenim referentnim vrijednostima.

***U 2024. godini nastavićemo sa realizacijom važnog ekološkog projekta za naše
Društvo, grad i državu, koji se odnosi na izgradnju postrojenja za dobijanje
električne energije iz otpada, čija vrijednost je oko 1,5 miliona eura.***

***Glavni projekat će biti završen početkom 2024. godine, nakon čega će biti stvoreni
preduslovi za početak izgradnje postrojenja. Deponija Možura će biti prva na ovom
dijelu Balkana koja će imati Energanu za dobijanje električne energije iz otpada.***

Upoznavanje sa načinima i tehnologijama rada drugih razvijenijih Deponija, predstavlja dodatni podstrek za dalji razvoj, primjenu novih i unapređivanje postojećih metoda rada.

Misija poslovanja preduzeća će kako u 2024. godini, tako i narednim godinama biti zaštita životne sredine i stvaranje zdravijeg životnog okruženja, kroz savremen ekološki tretman otpada i budući razvoj kroz realizovanje novih djelatnosti , a prije svega se misli na pravilnu selekciju otpada i dobijanje električne energije iz energije biogasa .

Menadžement preduzeća u 2024. godini planira nastavak usavršavanja znanja zaposlenih, posebno u dijelu rada Energane čiju izgradnju planiramo, za šta će nam poslužiti iskustva zemalja iz Evrope, kao što je i do sada bio slučaj.

Ukoliko budu održavani domaći i međunarodni skupovi i sajmovi na temu ekologije, zaštite životne sredine, tretmana otpada, Možura će uzeti učešće kako bi se usavršila znanja zaposlenih, sa ciljem kvalitetnijeg rada i poslovanja Deponije u narednim godinama.

Kako bi realizacija planiranih projekata bila moguća, neophodno je izvršiti izmjene ubraničkog projekta - Međuopštinska sanitarna deponija Možura i stvoriti planski osnov za dalju realizaciju planiranih sadržaja. Urbanističkim projektom, koji je trenutno na snazi, nisu obuhvaćeni objekti i postrojenja čija je realizacija planirana kako u 2024. godini tako i u narednim godinama razvoja preduzeća.

U toku 2023. godine aktivno se radilo na pripremi dokumentacije za realizaciju projekata na Možuri.

Kroz zahtjev za produženje Integrisane dozvole predata je dokumentacija za dobijanje dozvole da obradu otpadnih guma, građevinskog otpada i otpada od rušenja. Ukoliko Društvo dobije neophodne saglasnosti i dozvole otvara se mogućnost novih izvora prihoda ,koji bi se ubirali kroz tretman gore navedenih vrsta otpada.

Poseban akcenat biće stavljen na izradu projektne dokumentacije i saradnju sa međunarodnim institucijama u cilju dobijanja finansijske podrške za dalji razvoj preduzeća. Društvo će aplicirati posredno ili neposredno kod raznih inostranih i domaćih fondova, kako bi se obezbijedila podrška za dalji razvoj.

Cilj poslovanja Možure je nastavak kvalitetnog tretmana otpada i tokom 2024 godine. Širenje kapaciteta i izgradnja novih sanitarnih kada kako bi se pitanje deponovanja otpada primorskog regiona riješilo za narednih 15 do 20 godina.

X ZAKLJUČAK

Društvo će u i 2024. godini, nastaviti sa povjerenim poslovima koji se odnose na pravilan, sanitarno ispravan i prije svega ekološki tretman odlaganja komunalnog otpada, adekvatnim zbrinjavanjem u sanitarnim kadama.

Planom javnih nabavki za 2024. godinu, jasno su definisane i sistematizovane sve potrebe Društva za uspješno poslovanje u 2024. godini.

Akcenat će biti stavljen na daljem, ubrzanom razvoju kapaciteta preduzeća, realizaciji započetih projekata i nastavku uspješnog poslovanja. Biće preuzeti svi koraci koji se odnose na realizaciju prvenstveno razvojnih projekata.

Pored ambicija menadžmenta, koje se odnose na razvoj, aktivnosti će biti usmjerenе i na regulisanje duga od matičnih preduzeća, nastavku kontinuirane saradnje sa nadležnim Ministarstvom i Agencijom za zaštitu prirode i životne sredine, Eko fondom i drugim nevladinim organizacijama, inostranim partnerima, građanima i svim zainteresovanim subjektima i pojedincima, koji za cilj imaju podizanje svijesti o važnosti zaštite životne sredine.

